

BESLUT OCH SKÖTSELPLAN FÖR

**NATURRESERVATET
ÖSTRA VÄSSBY**

BORGHOLMS KOMMUN, KALMAR LÄN

2000-06-29

NATURVÅRDSFÖRVALTARE: LÄNSSTYRELSEN

NATURRESERVATET ÖSTRA VÄSSBY

– BESLUT OCH SKÖTSELPLAN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BESLUT	<u>Sid</u>
Beslut.....	1
Beskrivning av området.....	1
Ärendets beredning.....	2
Syfte	2
Skälen för beslutet.....	2
Föreskrifter.....	3
Fastställande av skötselplan.....	6
Överklagande.....	6
Kungörelse.....	6
Underskrifter.....	6
Sändlista.....	7

BILAGOR

1. BESLUTSKARTA
2. REGISTERUPPGIFTER
3. SKÖTSELPLAN
 - 3.1 SKÖTSELPLANEKARTA
 - 3.2 VEGETATIONSKARTA
 - 3.3 HISTORISKA KARTOR
4. REFERENSLISTA
5. ARTLISTOR
6. HUR MAN ÖVERKLAGAR

Enligt sändlista

BILDANDE AV NATURRESERVATET ÖSTRA VÄSSBY

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (SFS 1998:808) att förklara det område som avgränsas med innerkanten av den streckade linjen på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat med föreskrifter och skötselplan enligt nedan.

När detta beslut vinner laga kraft upphör länsstyrelsens beslut 1966-08-10 om landskapsbildsskydd enligt 19 § naturvårdslagen, äldre lydelsen att gälla i det område som berörs av beslutet om naturreservat.

Länsstyrelsen finner att förordnande om naturreservat är förenligt med mål, allmänna hänsynsregler och hushållningsbestämmelser enligt 1-4 kap miljöbalken samt med den planerade kommunala översiktsplanen för området.

Beskrivning av området

(för utförligare beskrivning, se skötselplanen)

Markanvändning

Största delen av området används som betesmark för ungdjur ur mjölkbesättningar. Delar av området är idag igenväxta och svagt betade. Tidigare har större delen av området använts för bete, de högläntare delarna troligen ända sedan järnåldern.

Geovetenskapliga intresseaspekter

Jordarna i området består mest av sandig-moig morän med svallat ytskikt. Här finns också områden med avlagringar av sand och grus, och på några håll går kalkstensflisan i dagen.

Biologiska intresseaspekter

Områdets höga naturvärden är odiskutabla. Här häckar och rastar många fågelarter. Några exempel på häckfåglar är strandskata, rödbena, tofsvipa, gravand och ejder (enl. inv. 1998).

Här växer också mängder av kärlväxtarter som kräver välhävdad, fuktig mark. Några exempel är smultronklöver, gåsört, kustarun, dvärgarun, krissla, gulkämpar och rödklint.

2000-06-29

231-6856-98

Kulturhistoriska intresseaspekter

I området ligger ett järnåldersgravfält och en rad med sex sjöbodar, varav två är byggda i kalksten. Här finns också flera vällagda och väl underhållna stenmurar, de flesta byggda efter utmarksdelningen.

Intressen för friluftslivet

Området är idag sparsamt besökt av allmänheten. Besökarna är ofta fågelskådare eller fiskare.

Ärendets beredning

Ärendet har initierats av länsstyrelsen som ett led i arbetet med att genomföra länets plan för säkerställande av naturvårdsobjekt. Området är ett så kallat Ramsarområde, ett våtmarksområde med höga naturvärden, som Sverige har ett internationellt ansvar för att bevara enligt the Ramsar Convention on Wetlands från 1971.

Länsstyrelsen har under 1999 och 2000 utrett områdets naturvärden, skyddsbehov och avgränsning. Ett förslag till beslut och skötselplan har utarbetats.

Berörda markägare har informerats vid möten 11 september 1998, 18 mars/22 mars 1999 och 7 oktober 1999, samt fortlöpande under arbetets gång.

Förslaget till beslut och skötselplan har remitterats till markägare och nyttjanderättshavare, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Boverket, Fiskeriverket, Sveriges geologiska undersökning, Lantmäterimyndigheten, Skogsvårdsstyrelsen, Borgholms kommun, Skogsvårdsstyrelsen, Naturvårdsförbundet i Kalmar län, Ölands Ornitologiska Förening, Ölands Botaniska Förening, Ölands Naturvärn, Föreningen SydostEntomologerna, Föra hembygdsförening, Kalmar Läns Museum, Södra Kalmar Läns Jaktvårdsförening, Högskolan i Kalmar samt Ekologiska forskningsstationen Ölands Skogsby.

Inkomna synpunkter som haft en väsentlig påverkan på beslutet har lämnats av markägare i området.

Syfte

Syftet med reservatet är att bevara en god livsmiljö för de växter och djur som är knutna till sjömarkerna. Ett jämställt syfte är att låta den traditionella markanvändningen, betesdriften, leva vidare, och att bevara och återställa öppna och välbetade sjömarker karaktäristiska för det öländska odlingslandskapet.

Skälen för beslutet

Reservatet är en representativ del av östra Ölands sjömarker med väl bevarad kontinuitet i brukande av markslag och landskapselement. I reservatet förekommer markslaget naturbetesmark samt kulturspår som stenmurar och odlingsrösen. Här finns

2000-06-29

231-6856-98

också fornlämningar och kulturhistoriskt intressanta sjöbodar. Några naturtyper som finns i reservatet är havsstrandäng, kalkgräsmark och enbuskmarker på kalkgräsmark.

Vanliga arter på naturbetesmarkerna är bland annat smultronklöver, gåsört, kustarun, dvärgarun, krissla, gulkämpar och rödklint. Bland rariteterna i området kan nämnas honungsblomster. I Alverviken växer taggsträffe, en hotad kransalg.

Objektet är av riksintresse för naturvård. Det ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet och i nätverket Natura 2000. För området skall gälla de föreskrifter enligt 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken vilka anges nedan.

Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med reservatet enligt 7 kap. 6 § miljöbalken och som är närmare angivna i fastställd skötselplan.

Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken, om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet

A. Det är utöver vad som annars gäller förbjudet att:

1. uppföra helt ny byggnad eller anläggning,
2. bedriva täkt av något slag,
3. borra, spränga, gräva, schakta, muddra, fylla ut eller tippa,
4. anlägga campingplats eller uppställningsplats för husvagnar eller husbilar,
5. uppföra vindkraftverk, mast, antenn eller liknande anordning,
6. uppföra stängsel eller annan hägnad annat än för djurhållningens behov,
7. anlägga väg eller parkeringsplats,
8. anlägga luft- eller markledning med därtill hörande ledningsgata,
9. dra fram ledning eller rör i vatten eller på botten,
10. släppa ut avloppsvatten, kylvatten, varmvatten eller tankspolvatten,
11. bedriva vattenverksamhet - åtgärder i vattenområdet som syftar till att förändra vattnets djup eller läge,
12. plöja, harva eller fräsa annan mark än den som i skötselplanen redovisas som åker eller kultiverad betesmark,

2000-06-29

231-6856-98

13. tillföra växtnäringsämnen (stallgödsel, handelsgödsel, rötslam) eller jordförbättringsmedel annat än på mark som i skötselplanen redovisas som åker,
14. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel annat än på mark som i skötselplanen redovisas som åker,
15. plantera eller så träd, buskar eller andra växter annat än på åker eller tomtmark,
16. införa växt- eller djurarter,
17. anlägga fiskodling eller odling av växt- eller andra djurarter i vattnet,
18. jaga sjöfågel annat än under tiden från 1 september (eller senare om annat datum gäller generellt för sjöfågelarten) fram till sista jaktdatum för respektive sjöfågelart. Sjöfågeljakten ska ske i sådan utsträckning och på sådant sätt att antalet rastande fåglar inte minskar pga jakten jämfört med antalet hösten år 2000.
19. fiska från stranden eller nära stranden (200 m från stranden eller närmare) annat än under tiden från 1 september fram till 31 mars. Fisket ska ske i sådan utsträckning och på sådant sätt att antalet rastande fåglar inte minskar pga fisket jämfört med antalet hösten år 2000.

Tillstånd enligt punkt A1 för byggnad eller anläggning som är väsentlig för djurhållningen inom området bör inte vägras om placering kan ske utan väsentlig skada på bevarandevärdena och om det inte finns någon godtagbar alternativ placering utanför området.

Föreskrifterna under A11 ska inte innebära hinder för användning av Alvervikens vatten till bevattning, i nuvarande begränsade omfattning.

B. Det är utan länsstyrelsens tillstånd förbjudet att,

1. utföra till- eller ombyggnad på befintlig byggnad eller anläggning,
2. anordna upplag annat än tillfälligt för jordbrukets behov,
3. anlägga led, bro, spång eller bredda befintlig väg,
4. upplåta markområdet för tävlings- eller övningsändamål,
5. dikesrensa, dämna eller invalla vatten,
6. anlägga hamn eller brygga eller anordna uppläggnings- eller förtöjningsplats för farkoster eller flytdockor

Föreskrifterna under A3 eller B5 ska inte utgöra hinder för rensning av befintliga vattenhål för djurhållningen.

2000-06-29

231-6856-98

Tillstånd enligt punkt B6 bör inte vägras för åtgärder som syftar till att markägarnas husbehovsfiske ska kunna fortlöpa i nuvarande omfattning.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet för ägaren och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla visst intrång

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktas med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna att tåla sådana intrång i reservatet som:

1. utmärkning av och information om reservatet.
2. utförande och underhåll av tillfartsvägar, parkeringsplatser, vandringsleder, rastplatser, sanitära anläggningar, informationstavlor och andra liknande anläggningar eller anordningar enligt fastställd skötselplan,
3. gallring, röjning, avverkning, betesdrift, uppsättning och underhåll av stängsel eller annan skötselåtgärd i syfte att bevara och utveckla natur- och kulturmiljön och den biologiska mångfalden enligt fastställd skötselplan,
4. upplåtelse av markerna till annan, som ägarna/brukarna skäligen kan godkänna, om de inte själva kan sköta markerna enligt fastställd skötselplan,
5. genomförande av undersökningar av djur- och växtarter samt mark- och vattenförhållanden,
6. Länsstyrelsen och naturvårdsförvaltaren äger rätt att utnyttja befintliga vägar inom reservatet.

D. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas i reservatet och om ordningen i övrigt

Med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas i reservatet, är det utöver vad som annars gäller förbjudet att:

1. beträda eller vistas inom det område som är markerat på bifogad beslutskarta, under tiden 1.4 - 31.7,
2. framföra motorfordon annat än för jordbrukets ändamål,
3. framföra motorbåt eller annan motordriven farkost, med högre hastighet än 5 knop,
4. framföra svävare, hydrokopter, vattenskoter eller liknande farkost,

2000-06-29

231-6856-98

5. ställa upp motorfordon, husvagn, släpvagn eller förtöja eller ankra båt annat än på särskilt anvisade platser,
6. jaga, döda, fånga eller skada vilda däggdjur, grod- och kräldjur eller fåglar, ta bort eller skada ägg eller bon eller på annat sätt störa djurlivet,
7. medföra okopplad hund eller annat lösgående sällskapsdjur,
8. sätta upp tavla, skylt, plakat, affisch eller liknande anordning eller göra inskrift,
9. göra upp eld (annat än på särskilt anvisade platser),
10. gräva eller dra upp kärlväxter med rötterna,
11. utan samråd med länsstyrelsen företa vetenskapliga undersökningar,
12. utan länsstyrelsens tillstånd bedriva kommersiell verksamhet. Detta gäller även kommersiell jakt.

Jakträttsinnehavaren disponerar jakten under jaktsäsong utan inskränkningar av föreskrifterna under D6 och D7. Förbudet under D7 innebär inte heller hinder för djurhållare att använda hund för att driva boskap.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen. Förvaltare för reservatet är länsstyrelsen.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 6.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras på det sätt som är föreskrivet för författningar i allmänhet.

Underskrifter

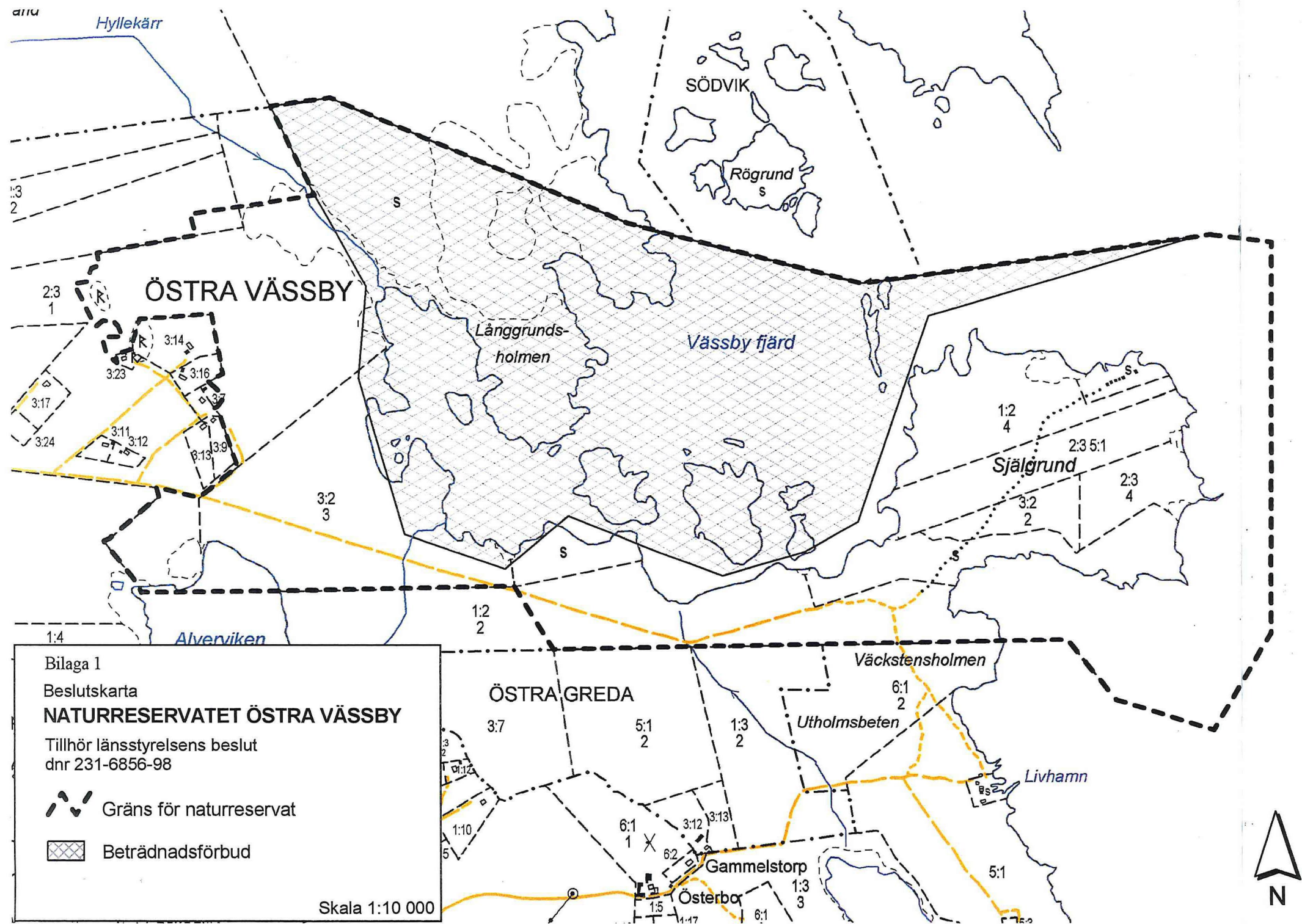
Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad Ulf Färnhök. Vid den slutliga handläggningen av ärendet har även företrädare för kulturmiljöfunktionen, samhällsutvecklingsenheten, rättsenheten samt Åsa Enefalk deltagit, den sistnämnda föredragande.

Ulf Färnhök

Åsa Enefalk

Åsa Enefalk

231-6856-98

BILAGA 2

REGISTERUPPGIFTER

Objektnamn: Östra Vässby naturreservat

Skyddsform: Naturreservat

Kommun: Borgholm

Församling: Föra

Kartblad: Topografiska kartbladet 5H SV
Ekonomiska kartbladet 5H 4d

Fastigheter och fastighetsägare:

BORGHOLM ÖSTRA VÄSSBY 1:2

BORGHOLM ÖSTRA VÄSSBY 1:4

BORGHOLM ÖSTRA VÄSSBY 2:3

BORGHOLM ÖSTRA VÄSSBY 3:2

BORGHOLM ÖSTRA VÄSSBY 5:1

Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen

Samfälligheter: Östra Vässby s:1

Areal: 222 ha

Landareal: 121 ha

Areal produktiv
skogsmark: 0 ha

Naturgeografisk region: Öland

Kulturgeografisk region: Öland

Naturtyper enligt
vegetationskartans indelning:

Havsstrandäng	45 ha
Torr-frisk äng	16 ha
Friskäng	4 ha
Fuktäng	15 ha
Våtäng	1,5 ha
Enbuskmark	35 ha
Saltvatten	52 ha
Ibland frilagda bottnar	44 ha
Sötvatten	1 ha
Kultiverad gräsmark	1 ha
Fastmattekärr	2 ha
Sumpkärr/högstarrkärr	0,3 ha

Naturtyper, indelning enligt
naturvårdsregistret:

Annan öppen utmark	37 ha
Buskrik utmark	35 ha
Havsstrandäng	45 ha
Sötvattensstrandäng	2 ha
Hav	95 ha
Sjö	1 ha

Naturtyper, indelning enligt
EU:s art- och habitatdirektiv:

Sublittorala sandbankar 1110	0,5 ha
Ler- och sandbottnar som blottas vid lågvatten 1140	44 ha
Stora grunda vikar och sund 1160	36 ha
Havsstrandängar av Östersjötyp 1630	45 ha
Enbuskmarker på hedar eller kalkgräsmarker 5130	21 ha
Kalkgräsmarker 6210	20 ha
Fuktängar med blåtåtel och starr 6410	15 ha
Högörtängar 6430	1,5 ha

Primära intresseaspekter:

Naturtyper: Havsstrandängar av Östersjötyp	45 ha
Enbuskmarker på kalkgräsmarker	21 ha
Kalkgräsmarker	20 ha
Fuktängar med blåttåtel och starr	15 ha

Kulturhistoriska värden: Gravfält, stenmurar, sjöbodar, traditionell markanvändning

Arter: Häckande vadare, t ex strandskata och tofsvipa. Betesgynnade kärlväxter, t ex honungsblomster, kustarun och smultronklöver. Rastande vadare, t ex kärrsnäppa, kustsnäppa myrspov, sandlöpare, småsnäppa och kustpipare. Rastande gäss under höstflyttningen, t ex prutgås och vitkindad gås.

Befintliga anläggningar: Väg

Planerade anläggningar: Informationsskylt, skyltar i gränsen till området med beträdnadsförbud, stättor, grindar, parkeringsplats.

Inventeringar, övrig dokumentation:

Fågelinventering 1988 och 1998
Ängs-och hagmarksinventeringen
Bevarandeprogrammet Borgholms kommun
Raä:s fornlämningsregister

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

SKÖTSELPLAN

1 (11).

2000-06-29

231-6856-98

BILAGA 3

SKÖTSELPLAN

Skötselplan för naturreservatet Östra Vässbys sjömarker

Skötselplanen utarbetades sommaren 1999 och vintern 2000 av Åsa Enefalk,
Länsstyrelsens miljöenhet

Kontakt i detta ärende
Miljöenheten
Åsa Enefalk

Postadress
391 86 Kalmar

Besöksadress
Malmbrogatan 6

Telefon
Exp 0480-821 95
Direkt 0480-828 58

Telefax
0480-821 53

E-post
miljoexp@h.lst.se
asa.enefalk@h.lst.se

Innehållsförteckning

	Sid.
Syfte med bildandet av Östra Vässby naturreservat	3
Östra Ölands sjömarker - allmän beskrivning	3
Historia	3
Naturvärden	4
Östra Vässbys sjömarker - beskrivning av området	5
Beskrivning av skötselområdena	5
Mål för reservatet	7
Övergripande mål	7
Övergripande riktlinjer för skötsel av sjömarkerna	7
Kvalitetsmål	7
Restaureringsplan	8
Jakt	9
Fiske	9
Friluftsliv och turism	9
Tillsyn, dokumentation och uppföljning	9
Kostnader och finansiering	10
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	11

Syfte med bildandet av Östra Vässby naturreservat

Syftet med reservatet är att bevara en god livsmiljö för de växter och djur som är knutna till sjömarkerna. Ett jämställt syfte är att låta den traditionella markanvändningen, betesdriften, leva vidare, och att bevara och återställa öppna och välbetade sjömarker karaktäristiska för det öländska odlingslandskapet.

Östra Ölands sjömarker - allmän beskrivning

Sjömarkerna är den traditionella beteckningen på de naturbetesmarker som kantar Ölands ostkust från Ottenby i syd till Böda kronopark i norr. Markerna är låglänta och har ofta tunna jordlager. Markernas bredd varierar mellan 100 meter och 3 kilometer.

Historia: Sjömarkerna har nyttjats som samfälld betesmark eller slätteräng så långt tillbaka man kan minnas. Det är troligt att flera av de högre belägna markerna har betats under hela 2000 år - ända sedan romersk järnålder. Kanske började man hålla betesdjur på markerna närmast Östersjön redan för 5000 år sedan. Många av de öländska byarna flyttades under tidig medeltid från sina järnålderslägen till de nuvarande radbytomterna, och i många byar lever fortfarande minnet av den plats i sjömarken där byn låg "förr i tiden". I de sjömarker som inte odlats upp kan man ofta finna rester av järnåldersbyarna: Husgrunder, rester av hägnader ("stenbröttlar" på öländska), och spår av åkerbruk i strandvallarna. Gravfält från järnåldern finns ofta kvar i sjömarkerna, och visar att en järnåldersby troligen legat i närheten. Man tror att dessa byar huvudsakligen levde på boskapsskötsel och fiske, och att stenbröttlarna kom till under romersk järnålder, då man bedrev intensiv boskapsskötsel för att kunna exportera boskap, kött och hudar till den romerska armén.

Sjömarkerna har tidigare betats med både nöt, häst och får i samma fålla. Nötkreaturen har troligen alltid varit flest till antalet, och idag är det vanligaste att markerna betas av enbart nötkreatur. Fram till en bit in på 50-talet betade även mjölkarna på sjömarkerna, och man gick ner dit för att mjölka. Många ölandsgårdar hade får, och ofta anställde byn en fåraherde som vallade djuren, och drev dem till och från sjöbetet varje dag.

I vissa byar på mellersta Öland, t ex Åkerby, Bröttorp, Hagby, Bläsinge, Södra och Norra Näsby, har sjömarkerna varit slätterängar istället för betesmark. Här kallas de därför för sjöängar.

I några sjömarker har man tagit upp horvor (små nyodlingar, oftast omgivna av stenmurar). De flesta av dessa åkrar är nu övergivna, eftersom de i allmänhet ligger på strandvallarnas extremt torra sandjordar.

Även om sjömarkerna länge har nyttjats av byborna som samfälld betesmark har de inte alltid tillhört byarna. I mitten av 1500-talet blev Ölands utmarker kunglig jaktpark på Johan III:s initiativ. Denna så kallade djurgårdsinrättning fanns kvar ända fram till år 1801, då ölänningarna till slut fick tillbaka äganderätten till markerna. Under årtiondena efter att djurgårdsinrättningen upphört delades utmarkerna mellan de olika gårdarna i byn. De flesta stenmurar som löper längs skiftesgränserna i sjömarkerna byggdes efter utmarksdelningen, främst på 1830- och -40-talen.

Fisket har varit en viktig bisyssla till jordbruket under lång tid. Nästan varje by på östra Öland har ett fiskeläge, som ligger i sjömarken. Ofta finns här sjöbodan av mycket ålderdomlig typ. Fiske på grunt vatten var vanligt. På norra Öland fiskade man t ex sik

2000-06-29

231-6856-98

med not under hösten, då fisken gick in på grunt vatten för att leka. Man kunde också dra isnot då isen lagt sig.

Invid sjöbodarna kan man ofta se garnhagar. I dessa inhägnader hängdes fiskenäten upp på tork.

I äldre tider förekom också säljakt. Man använde mycket specifika fångstmetoder, t ex resgarnet. Detta kunde utlösas på avstånd med hjälp av en lina, så att sälarna fastnade i garnet. Sälspäcket användes bl a till tran för smörjning av skor och stövlar, och nersaltat för att smörja vagnsaxlar. Längs kusten finns många namn på "själ-" som antyder hur vanlig sälen var förr. "Själgrundet" eller "Själgrund" finns t ex i både Bläsinge, Långlöt och Östra Vässby.

Naturvärden: Sjömarkernas långa historia som betesmark har lett till att de hyser ett rikt växt- och djurliv. Framför allt är det kärlväxter och fåglar som trivs i den miljön en välbetad sjömark erbjuder.

Fågelfaunan på sjömarkerna är mycket rik, både när det gäller art- och individantal. Sjömarkerna är viktiga både för rastande och häckande fåglar. Arktiska vadare rastar här under vår och höst, och rastande gäss söker sig till välbetade gräsmarker eller åkrar särskilt på hösten.

Man uppskattar att det finns totalt 10 000 häckande par av måsfåglar, vadare och änder på de öländska sjömarkerna. Sjömarkernas vadare behöver välbetade marker fria från buskar och träd, med vatten i närheten. För vissa arter kan enstaka buskar eller träd vara skäl nog att välja en annan häckningsplats.

Skärfläcken behöver kortbetad grässvål nära stranden för att lyckas med sin häckning. Omkring 40% av landets population häckar i de öländska sjömarkerna.

Även kärrsnäppan kräver mycket välbetad mark. Den arktiska rasen av kärrsnäppa rastar på sjömarkerna, medan den sydliga rasen häckar runt Östersjön. Ca hälften av världens sydliga kärrsnäppor häckar på östra Öland.

Några vadare kräver kortbetad grässvål för ungarnas födosök, men lägger sitt bo i andra miljöer. Storspoven bygger boet i längre gräs, flera hundra meter från själva stranden, och tofsvipan föredrar att bygga boet i en åker.

Kärlväxtfloran på sjömarkerna är mycket artrik. Det beror dels på beteshävd, dels på skiftningen mellan kalkrik och kalkfattig jordmån, och dels på markernas tuvighet, som gör att fuktiga och torra miljöer växlar på en liten skala.

En karaktärsart för de välbetade sjömarkerna är majvivan. Den växer i fuktiga delar av sjömarkerna, och blommar under maj månad med rosa blommor. Som andra rosettväxter gynnas majvivan i betesmarker, eftersom bladrossetten oftast undgår att bli avbetad. På Öland finns dessutom en speciell variant av majviva, som nästan helt saknar stjälk. Den anses vara en anpassning till betet, som har hunnit uppstå tack vare att sjömarkerna betats under så lång tid.

I sjömarkerna växer också flera olika arter av orkidéer. En typisk sådan är det lilla honungsblomstret, en decimeterhög, blekgul, ganska oansenlig orkidé. Den växer på fuktiga områden i sjömarkerna, liksom flugblomstret. Andra orkidéer som är vanliga på sjömarkerna är grönkulla, nattviol, St Pers nycklar, brudsporre och göknäcklar.

Östra Vässbys sjömarker - beskrivning av området

Geografi: Östra Vässbys sjömarker ligger i Föra socken på nordöstra Öland. Det område som föreslås som naturreservat gränsar i söder till Östra Gredas och Husvallas marker, i väster till Östra Vässbys åkergärde, och i norr till Marsjös sjömarker. Området är 222 ha stort, varav 121 ha utgörs av land. I området ingår förutom de egentliga sjömarkerna också delar av Östersjön, halvön Själgrund i öster, och flera mindre holmar i den grunda och flikiga Vässby fjärd - "fja:arn" kallad. Delar av Alverviken, en insjö, sträcker sig in över områdets sydgräns. Mellan Alverviken och Vässby fjärd bildar sjömarkerna en landtunga.

Geologi: Markerna är till största delen mycket flacka, men höjer sig något in mot land. I norra delen av området går kalkstensflisan i dagen strax innanför Långgrundsholmen. Väster om detta område finns avlagringar av sand och grus, som sträcker sig från strandlinjen upp mot kanalen som mynnar i Vässby fjärd. Norr om Alverviken finns också grusavlagringar. I övrigt består jordarna av sandig-moig morän med svallat ytskikt, i norra delen av Själgrund med stort inslag av block.

Naturvärden: Områdets höga naturvärden är odiskutabla. Här häckar och rastar många fågelarter, som kräver öppna, välbetade marker för födosök och lyckade häckningar. Några exempel på häckfåglar är strandskata, rödbena, tofsvipa, gravand och ejder (enl. inv. 1998).

Här växer också mängder av olika kärlväxter som kräver välbetad mark. Några exempel är smultronklöver, gåsört, kustarun, dvärgarun, krissla, gulkämpar och rödklint.

Kulturvärden: I området ligger ett gravfält (Raä nr 80, Föra sn) och en rad med sex sjöbodar, varav två är byggda i kalksten, troligen på 1700-talet. Genom markerna löper flera vällagda stenmurar.

Beskrivning av skötselområdena

Skötselområdena är desamma som betesfällorna i området.

Skötselområde 1 - sjömarksremsan närmast stranden, inklusive Långgrundsholmen och Själgrund.

Vid Långgrundsholmen består området av en ganska bred remsa låglänt mark. Den fortsätter söderut som en smal strandremsa, som sedan viker av österut. Fällan fortsätter österut till Själgrund. Området är den sydligaste delen av en 255 ha stor fälla som sträcker sig ända upp till gränsen mot Hallnäs sjömark.

Hela arealen inom detta skötselområde är mycket välbetad. Omkring 140 kvigor går i denna stora fälla varje sommar. De kommer från fyra mjölkbesättningar i byn.

Markerna är mestadels öppna. På de högläntare områdena på och innanför Långgrundsholmen växer det mycket småenar. De står oftast relativt glest, och är 1/2-1 m höga, de högsta 2 m.

Genom sjömarken går en liten väg ut till Själgrund. Den passerar in i fällan genom en trägrind i gränsen mellan Östra Vässby 3:2 (3) och 1:2 (2). Till största delen består vägen av två spår direkt på marken, men på några ställen är den förbättrad med strandklappersten från socknens västra kust. Söder om vägen växer tallskog i fällans västra delar, och 1/2-2 m höga enbuskar i de östra delarna. Öster om diket som kommer från Utholmsbeten är enbuskarna låga, ca 1/2 m, och marken är bra betad emellan dem.

På Sjalgrund ligger sex sjöbodnar med gavlarna mot vattnet som en "mini-radby". Två av dem är murade av kalksten, de övriga fyra är uppförda i trä. Kalkstensbodarna är troligen uppförda på 1700-talet. En av träbodarna är nybyggd (1990) i en stil som passar väl in bland de övriga. En annan är från 50-talet, och består delvis av en lagerlokal från Föra station. Några av sjöbodtomterna är inhägnade med kullerstensmurar, och har trägrindar i ingången mellan bodgavlarna.

Norr om vägen till Sjalgrund har omfattande röjningar gjorts. Djuren har betat bra efter röjningen. En del oxlar och rönnar har lämnats kvar.

Sjalgrund är idag ganska igenväxt i de mittersta delarna. Bybor kan berätta att för 50-60 år sedan fanns nästan inga buskar där. Nu växer en och oxel på de centrala delarna. Enarna är upp till två meter höga, och står ännu så glest att det går att ta sig fram mellan dem på de flesta ställen. På några ställen är buskarna 3-4 m höga och ogenomträngliga. Marken närmast stranden är öppen, med en del öppna gipar och flikar in mot mitten på halvön. Den öppna strandremsan har typisk strandängsvegetation med smultronklöver, kustarun och krypven. På de högre delarna, mellan enarna, växer torrängsväxter som spåtistel, timjan, jordtistel och getvädling.

Skötselområde 2 - Östra Vässby 3:2 (3)

Denna fålla skiljs från strandremsan i skötselområde 1 av en vällagd, delvis nerrasad rullstensmur med en taggtråd över.

Marken är välbetad i hela fållan. Genom området löper vägen ner mot Sjalgrund i ungefär öst-västlig riktning. Norr om vägen, väster om muren, är marken nyröjd med enstaka oxlar lämnade. Väster om det röjda området växer relativt glest med småen och oxel. Söder om vägen, fram till Alverviken, är marken röjd så att den är ganska öppen, med spridda småenar. Tack vare röjningen har en öppen "korridor" skapats mellan Alverviken och Vässby fjärd. Här har fåglarna lagt ett flygstråk sedan röjningarna blev färdiga. Längs norra stranden av Alverviken går ett hägn av el och taggtråd.

Skötselområde 3 - Östra Vässby 2:3 (1)

Denna fålla ligger norr om skötselområde 2. Kanalen skär av fållans nordöstra hörn, men till skillnad från fållan närmast norr om finns här ingen hög bladvass över huvudet. Marken täcks till allra största delen av mycket välbetad krypven och tuvtåtel. Skiftet är nyligen röjt upp mot väster. Längre västerut är marken igenvuxen med en, oxel och tall i de norra delarna, och tätt med små enbuskar i söder.

Där igenväxningen viker ligger ett gravfält (Raä nr 80, Föra sn), som vid besöket 1999 betades tillsammans med återväxten på vallen i väster. Gravfältet är relativt öppet, med enstaka buskage av en, slån och nypon. Gravfältet består av ett tiotal gravar. De hör till olika gravtyper - här finns ett stort, cirkelrunt röse, sex runda stensättningar, två skeppssättningar och en rest sten. Floran på gravfältet är av torrängstyp med axveronika, ängsskallra och timjan.

I öster hägnas denna fålla från skötselområde 1 med tre taggtrådar. I söder är hägnet en vällagd rullstensmur med en taggtråd över. Hägnet i västra gränsen behöver ses över. Fållan betas av drygt 20 mjölkraskvigor. Fållan delas i en nordlig och en sydlig del av en låg rullstensmur, som inte fungerar som hägn. En björkdunge är sparad norr om muren.

Mål för reservatet:

Övergripande mål

- Sjömarkerna ska fortsätta att hävdas med betande djur, så att deras långa kontinuitet som utmarksbete bevaras.
- Det öppna landskapet i sjömarkerna ska bevaras.
- De växt- och djurarter som lever på sjömarkerna ska finnas kvar i livskraftiga populationer.
- De kulturhistoriska lämningar som finns i sjömarkerna ska bevaras och vårdas.

Övergripande riktlinjer för skötsel av sjömarkerna:

Bete: Sjömarkerna ska betas varje säsong. De ska vara så väl betade att ingen ansamling av förna sker från år till år.

Det allra mest önskvärda är bete med en blandning av nöt, hästar och får. Idag betas samtliga marker av rekryteringsdjur från mjölkbesättningar.

Röjning: Vid röjning bör de minst igenväxta områdena prioriteras. De områden som ska röjas måste ha ett högt betestryck redan från början, med möjlighet till en ökning säsongen efter röjningen. Man bör röja från stranden in mot land, för att på det viset öka den öppna strandremsans bredd. Inga träd eller buskar ska lämnas i områden som röjs i direkt anslutning till stranden. En minst 70 m bred strandremsa utan träd och buskar gynnar häckande vadare. Djuren betar också helst i den allra mest kustnära remsan, vilket gör att de håller efter den extra gräsväxt som blir efter röjningen.

Kvalitetsmål:

Mål för prioriterade naturtyper och vegetationstyper (enligt EU:s habitatdirektiv):

- Sublittorala sandbankar, ca 0,5 ha. Arealen sublittorala sandbankar ska inte understiga 0,5 ha.
- Ler- och sandbottnar som blottas vid lågvatten, 44 ha. Arealen ler- och sandbottnar som blottas vid lågvatten ska inte understiga 30 ha.
- Havsstrandängar av Östersjötyp: Utbredningen av naturtypen ska vara minst 44 ha, med ett nedre gränsvärde på 40 ha.
- Kalkgräsmarker: Utbredningen av naturtypen ska öka från 20 ha till 40 ha under perioden 2000-2010.
- Enbuskmark på kalkgräsmark: Utbredningen av naturtypen ska vara minst 10 ha.
- Fuktängar med blåttåtel och starr: Utbredningen av naturtypen ska vara minst 15 ha, med ett nedre gränsvärde på 10 ha.

Mål för prioriterade växt- och djursamhällen:

Växt- och djursamhällena i havsstrandängar av Östersjötyp har gynnsam bevarandestatus när:

- Utbredningen av naturtypen är 44 ha, med ett nedre gränsvärde på 40 ha.
- Växtsamhällena är sammansatta av en rikedom av betesgynnade arter typiska för naturtypen.
- Kustarun, dvärgarun, gulkämpar, smultronklöver och krypven föryngrar sig i livskraftiga populationer.

2000-06-29

231-6856-98

- Strandskata, tofsvipa och rödbena förnygrar sig i livskraftiga populationer.

Växt- och djursamhällena i enbuskmark på kalkgräsmark har gynnsam bevarandestatus när:

- Utbredningen av naturtypen är minst 10 ha.

Växt- och djursamhällena i kalkgräsmarker har gynnsam bevarandestatus när:

- Utbredningen av naturtypen är 40 ha med ett nedre gränsvärde på 35 ha.
- Växtsamhällena är sammansatta av en rikedom av betesgynnade arter typiska för naturtypen.
- Krutbrännare, brudbröd, ängshavre och honungsblomster förnygrar sig i livskraftiga populationer.

Växt- och djursamhällena i fuktängar med blåttåtel och starr har gynnsam bevarandestatus när:

- Utbredningen av naturtypen är 20 ha med ett nedre gränsvärde på 15 ha.
- Växtsamhällena är sammansatta av en rikedom av betesgynnade arter typiska för naturtypen.
- Älvväxing, slankstarr, blåttåtel och majviva förnygrar sig i livskraftiga populationer.

Mål för prioriterade arter, t ex signalarter och rödlistade arter:

- Honungsblomster ska finnas kvar i området i livskraftiga populationer.
- Antalet häckande vadare ska senast år 2005 ha ökat från dagens 14 par till 1988 års värde, 21 par. Enkelbeckasin, kärrsnäppa och skärfläcka, som häckade i området 1988, ska åter häcka i området senast år 2010.
- Antalet rastande vadare och gäss ska inte minska jämfört med hösten 2000.

Mål för fornlämningar och prioriterade landskapselement:

- Områdets stenmurar ska vara välhållna och synas tydligt i landskapet.
- Fornlämningarna i området ska vara väl röjda och synliga.

Restaureringsplan

Skötselområde 1

1. Småen ska röjas bort från samfälligheten norr om och på Långgrundsholmen, samt på övriga mindre holmar i Vässby fjärd. Marken ska bli helt öppen. Samfälligheten: 4,4 ha, Holmarna: 1 ha. Prioritet 1, vintern 2000.
2. På de redan röjda områdena ska även de sparade träden tas ner. Sjömarkerna har traditionellt sett varit mycket fattiga på träd och buskar, jämfört med övriga betesmarker. Träd och buskar utgör också utsiktspunkter för kråkor och rovfåglar, vilket gör att vadare undviker att häcka på marker med träd. Prioritet 1, vintern 2000.
3. På Sjalgrund ska den öppna remsan närmast södra stranden bli bredare. Låt övergången mellan öppen mark och buskmark bli "mjuk", så att buskarna tättnar gradvis. Prioritet 1, vintern 2000. 5 ha.
4. På sikt ska hela Sjalgrund röjas fritt från buskar, ev. med undantag för några små hobbar kring grundets högsta punkter. En skyddszon med buskar ska lämnas runt sjöbodarna. Prioritet 3, inom 10 år. 9-10 ha.
5. Enarna öster om diket från Utholmsbeten ska röjas, så att hela området öster om denna punkt är fritt från buskar. Ca 3,2 ha. Prioritet 2, inom 5 år.

Skötselområde 2:

1. Området är delvis röjt från buskar. Resten av området ska också röjas, dvs de västra delarna norr och söder om vägen. 5,2 ha. Prioritet 1-2, vintern 2000 och 2001.
2. Muren som skiljer området från strandremsan behöver läggas upp ordentligt. Prioritet 3, inom 10 år.

Skötselområde 3:

Röjningen ska fortsätta upp mot väster. Betestrycket är inget problem här. Marken ska röjas så att den är öppen ända upp till gravfältet i västra delen. Enstaka hobbar av enbuskar ska sparas. Gravfältet ska vara helt framröjt. 5,5 ha. Prioritet 2, inom 5 år.

Jakt

Jaktpremiären på sjöfågel senareläggs till 1 september. Sjöfågeljakten ska ske i sådan utsträckning och på sådant sätt att antalet rastande fåglar i marken inte minskar pga jakten jämfört med hösten 2000. Markägarna ansvarar för att jakten på deras fastighet genomförs på detta vis. Länsstyrelsen ska hållas informerad om hur jakten i området planeras, hur många fåglar som skjuts per år, av vilken art de är, samt hur många dagar jakt bedrivits i området per säsong.

Idag förekommer mycket lite jakt i området.

Fiske

Allmänheten bör inte vistas nära stranden under fåglarnas häckningstid eller i perioder då det finns risk för att rastande fåglar störs. Fiske med handredskap från stranden får av samma skäl inte ske under denna tid.

Friluftsliv och turism

Vägen ut till Sjalgrund är en naturlig led att gå för besökare i området. Det är viktigt att besökare håller sig på vägen under fåglarnas häckningssäsong. Besökare får inte störa rastande eller häckande fåglar. En informationstavla kommer att sättas upp vid grinden där vägen går in i reservatet.

Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Årlig dokumentation av skötselåtgärder

Röjning upphandlad av länsstyrelsen dokumenteras av länsstyrelsen och det företag som utfört röjningen. Djurhållarna lämnar årligen uppgifter till länsstyrelsen om antalet betesdjur på marken, tidpunkt för betesläpp och installning, samt djurslag. Eventuell röjning utförd av markägare/djurhållare rapporteras till länsstyrelsen.

Biologisk dokumentation och inventeringar

Biologisk dokumentation och inventeringar utförs av länsstyrelsen, eventuellt med hjälp av konsulter och föreningar.

Uppföljning av skötsel mål

2000-06-29

231-6856-98

Uppföljningen av skötselmålen utförs av länsstyrelsen och djurhållarna i samarbete. Djurhållarna dokumenterar djurhållningen, och uppföljning av röjningar sker genom att varje utförd röjning inspekteras av länsstyrelsen.

Uppföljning av kvalitetsmål

Uppföljningen av kvalitetsmålen utförs av länsstyrelsen. En uppföljningsplan för de skyddade områdena i länet kommer att utarbetas under år 2000.

Utbredningen av natur- och vegetationstyper följs upp genom tolkning av infraröda flygbilder. Dessa tas av lantmäteriet med 7-10 års intervall.

Föryngringen hos utvalda växter i området kommer att följas genom inventering minst vart tredje år.

Föryngringen och populationsstorleken hos utvalda fåglar i området kommer att följas genom inventering minst vart femte år.

Antalet rastande fåglar kommer att följas upp genom inventering minst vart femte år, med början hösten 2000.

Landskapselementens skick kommer att följas upp minst vart tredje år i samband med annan uppföljning.

Kostnader och finansiering

Markägaren/brukaren svarar för kostnader i samband med åkerbruk och betesdrift, uppsättning och underhåll av stängsel, underhållsröjning och andra skötselåtgärder som ingår i brukarens miljöstödsåtagande, uttransport av gagnvirke samt underhåll av befintlig brukningsväg. Gagnvirke tillfaller markägaren.

Restaureringsröjning, stängselmateriel, uppförande och underhåll av anordningar för friluftslivet, framställning och utplacering av informationsskyltar, utmärkning av reservatets gräns, tillsyn och uppföljning bekostas av staten.

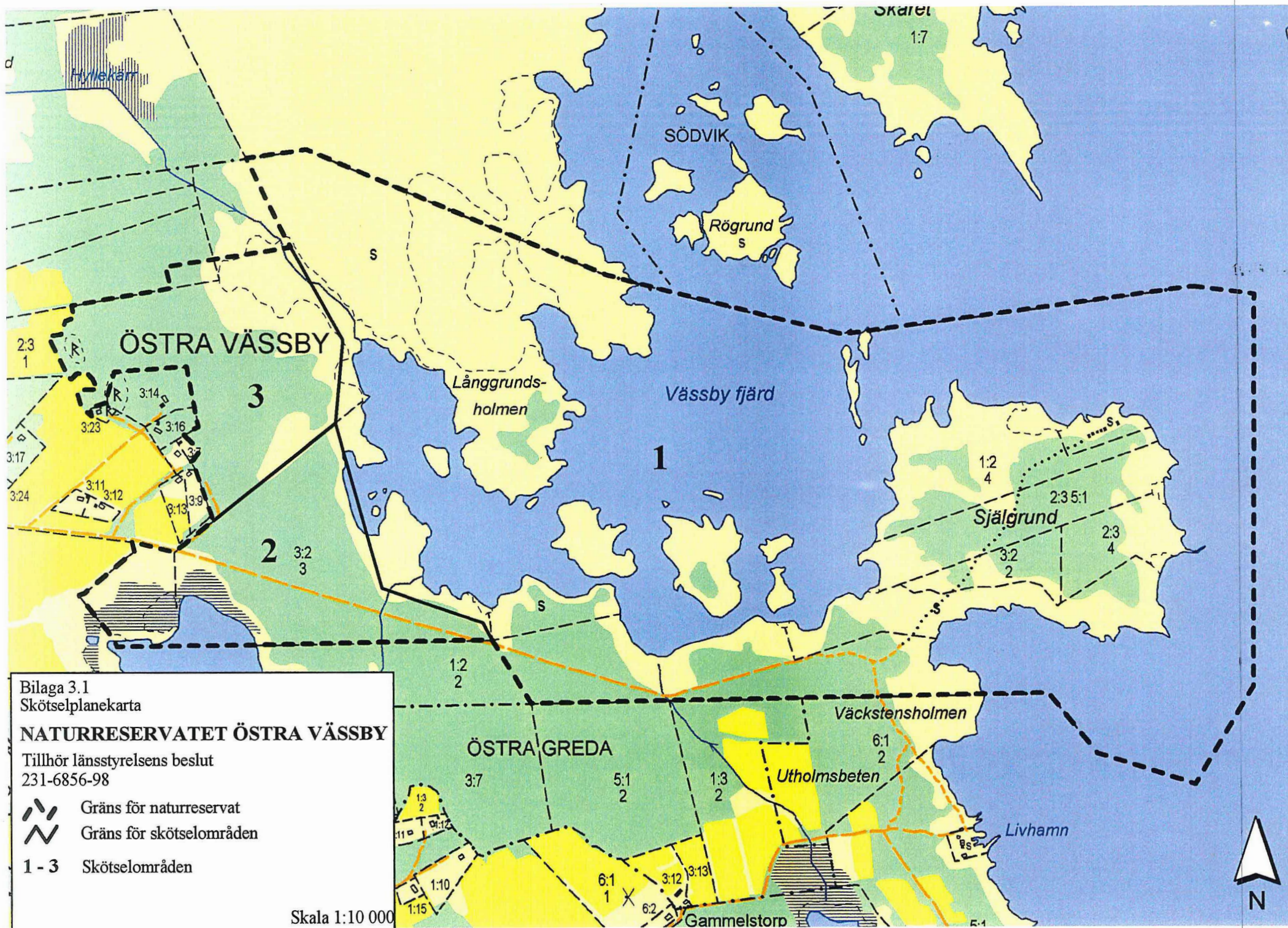
10. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Prioritet 1: Påbörjas genast

Prioritet 2: Inom 5 år

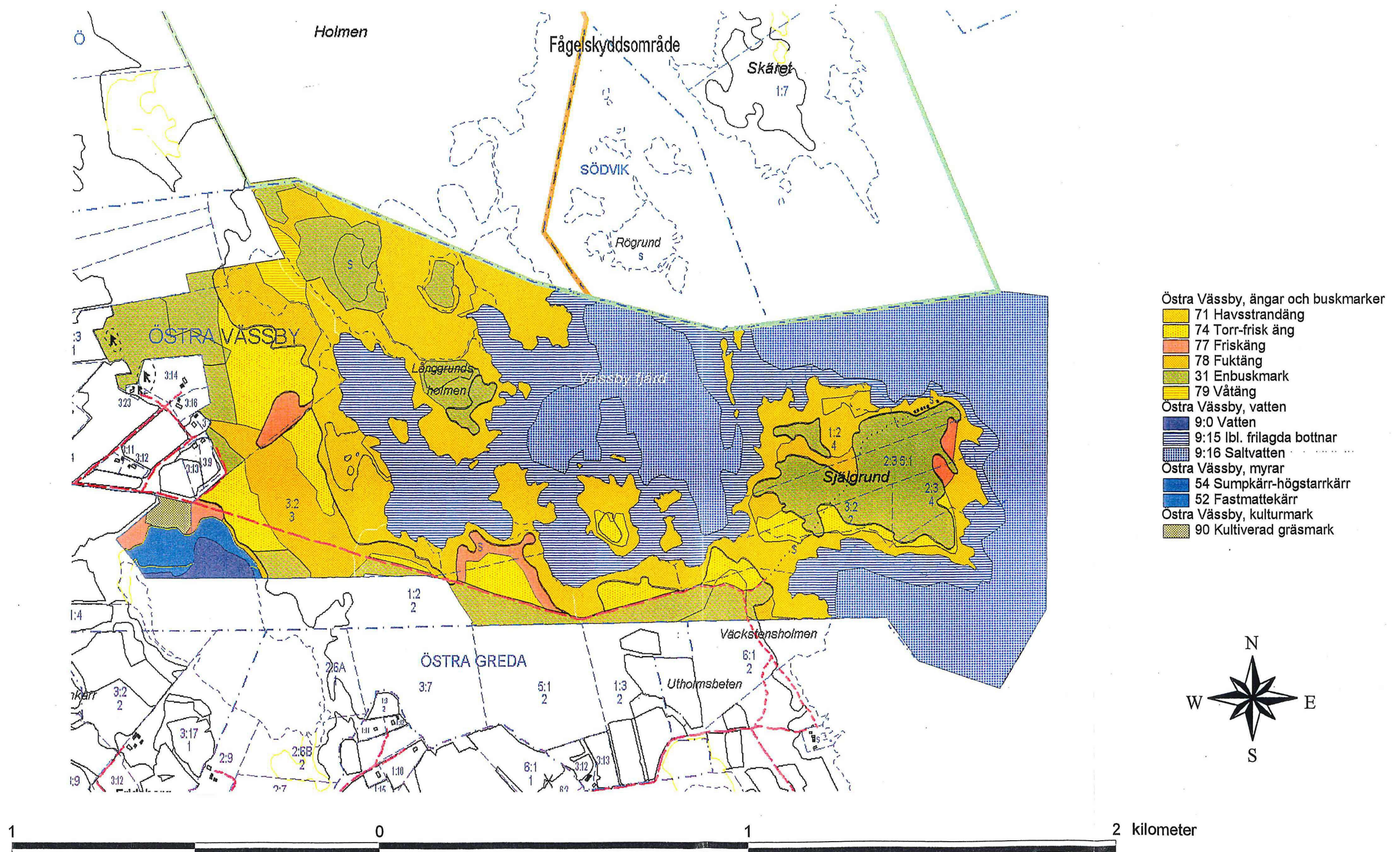
Prioritet 3: Inom 10 år

Skötselåtgärd	När	Var	Vem	Prioritet	Finans
Betesdrift	Årligen	På de delar av reservatet som är betesmark	djurhållarna /markägarna i byn	1	markägarna/djurhållarna
Åkerbruk	Årligen	På de delar av reservatet som är åkermark	markägarna i byn	1	markägarna/djurhållarna
Röjning	vintern 2000, hösten 2000	På Långgrundsholmen, Ö. Vässby 3:2 (3) och Sjalgrund	Entreprenör (Industri- och klottersanering)	1	staten/projekt medel
Stängseluppsättning	2000-2010	Elhägn för får runt 3:2 3. I västra gränsen av betesmarkerna på 2:3 (1).	markägare/djurhållare	1-3	staten betalar materialet
Gränsmarkering	2000-2001	Runt reservats gränsen samt området med beträdnadsförbud	lantmäteriet och länsstyrelsen (=lst)	1	staten
Informations- tavlor	2000-2001		lst/konsult	1-2	staten
Vandringsleder					stat/ kommun
Uppföljning av skötselmål	fortlöpande	hela reservatet	lst i samarbete med markägarna		staten
Uppföljning av kvalitetsmål	fortlöpande	hela reservatet	lst/konsult		staten

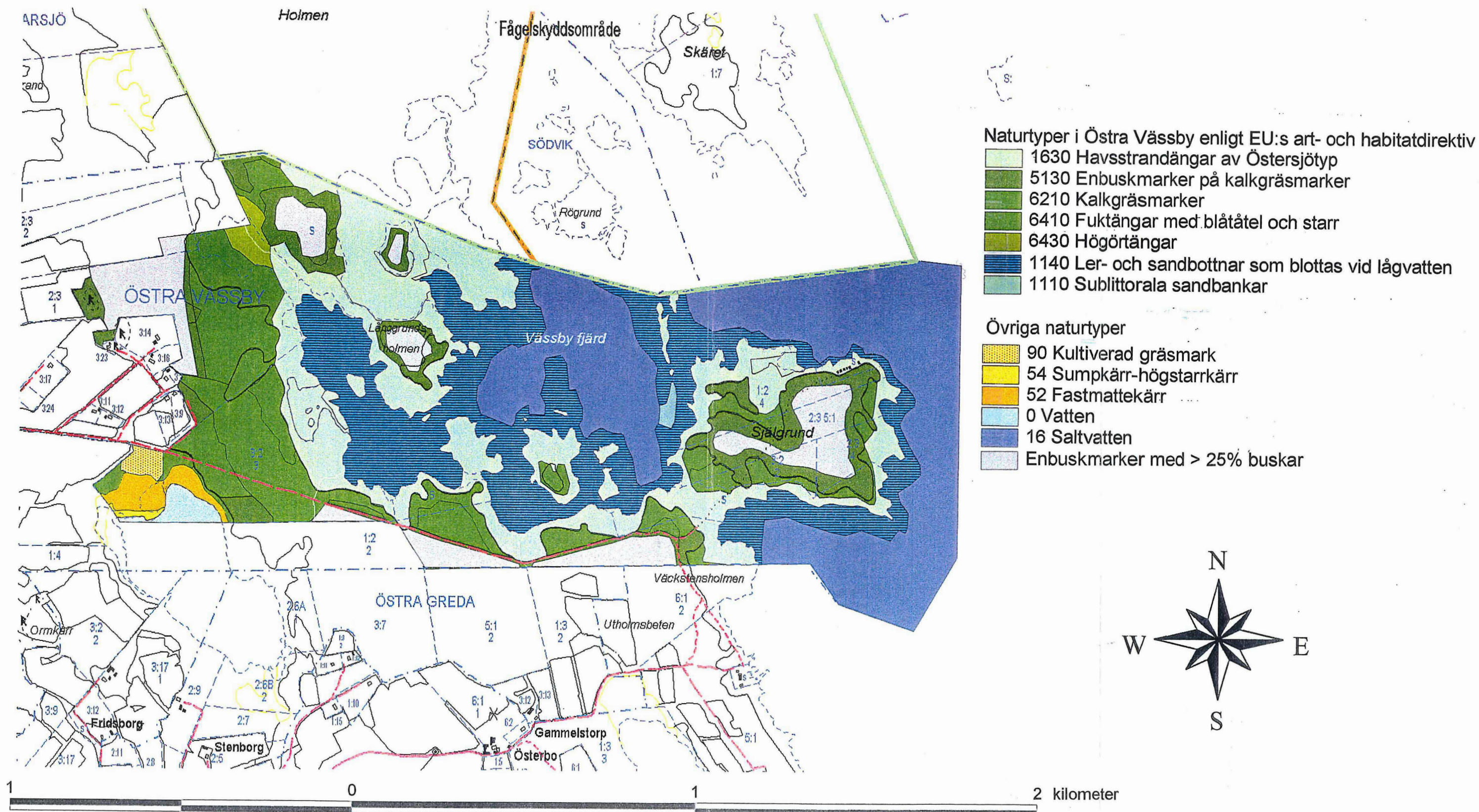
Bilaga 3.2

Vegetationskarta

Bilaga 3.3

Vegetationskarta enligt EU:s art- och habitatdirektivs indelning

2000-06-28

BILAGA 4

REFERENSLISTA

Raås fornlämningsregister, Föra socken

Fågelinventering 1988 och 1998, ÖOF

Uppgifter om hotade arter, ÖBF, ArtDatabanken

Föra från kust till kust, sockenbok

Svenska naturbetesmarker, Urban Ekstam och Nils Forshed

Muntliga upplysningar från markägare i området

BILAGA 5

ARTLISTOR

Förändringar i antal häckande fåglar i Östra Vässby mellan 1988 och 1998.

Gruppenamn	Art, svenskt namn	Antal häckande par 1988	Antal häckande par 1998	Skillnad
Måsfåglar	Fiskmås	5	6	1
Måsfåglar	Havstrut	0	1	1
Måsfåglar	Silvertärna	2	0	-2
Simfåglar	Bläsand	1	0	-1
Simfåglar	Ejder	20	13	-7
Simfåglar	Gravand	3	5	2
Simfåglar	Gräsand	2	0	-2
Simfåglar	Småskrake	6	0	-6
Simfåglar	Snatterand	1	0	-1
Simfåglar	Svärta	7	0	-7
Simfåglar	Årta	2	0	-2
Vadare	Enkelbeckasin	2	0	-2
Vadare	Kärrensäppa	2	0	-2
Vadare	Rödbena	4	2	-2
Vadare	Skärfläcka	1	0	-1
Vadare	Strandskata	5	6	1
Vadare	Större strandpipare	5	2	-3
Vadare	Tofsvipa	2	4	2

BILAGA 6

HUR MAN ÖVERKLAGAR HOS REGERINGEN

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni överklaga detta hos regeringen. Det gör Ni genom en skrivelse till regeringen, miljödepartementet, men Ni ska lämna/skicka skrivelsen till länsstyrelsen i Kalmar.

Tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienummer).

Tala om varför Ni anser att beslutet ska ändras och vilken ändring Ni vill ha. Skicka även med sådant som Ni anser har betydelse för ärendet.

Länsstyrelsen måste ha fått Er skrivelse inom tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.

Underteckna skrivelsen och uppge namn, personnummer, postadress och telefonnummer. Om Ni anlitar ombud kan istället ombudet underteckna skrivelsen.

Observera att Er skrivelse skall lämnas/skickas till Länsstyrelsen, Malmbrogatan 6, Kalmar. Postadressen är 391 86 Kalmar.

För ytterligare upplysningar kan Ni vända Er till länsstyrelsen.

